

methodological approaches, with the help of which a holistic view of the state of the legal basis of the functioning of the municipal government of Ukraine was formed, problematic issues were identified, and ways of their resolution were outlined. Other methodological tools required by this topic were also used.

In the course of the work, the content of the legal basis of the organization and implementation of local self-government, which was formed and/or improved in different periods of Ukraine's life, was established. It was revealed that the reason for the significant correction of the municipal legislation was its imperfection and insufficient ability to regulate, and, accordingly, the level of implementation of local self-government. It was established that there are significant discrepancies between national municipal legislation and the European Charter of Local Self-Government. It has been found that in the real period, the territorial organization of local authorities in Ukraine is being reformed and decentralization processes are taking place, which led to the improvement of the municipal legal framework through the improvement of existing and the adoption of qualitatively new legal acts. The effectiveness of the adjustment of the legal basis of the functioning of the municipal authorities of modern Ukraine has been established. At the same time, problematic issues related to quantitative and qualitative aspects were also identified. In particular, municipal legal relations are regulated by more than two thousand normative legal acts. The need to systematize the municipal legal framework for the functioning of municipal authorities in modern Ukraine is argued. It is proposed to conduct monitoring of municipal legislation in order to identify shortcomings and introduce systematicity in its formation, taking into account the principles of the European Charter of Local Self-Government and the Additional Protocol to it.

Keywords: legal basis, legal regulation, modern Ukraine, municipal power, local self-government, municipal legislation, municipal-legal relations, reforms, international standards, systematization.

DOI: 10.33766/2786-9156.105.22-32

УДК: 342.565.2.038:[47.15/.17+347.19](477)(045)

Мельничук С. М., докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри правосуддя Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ (м. Кропивницький, Україна)
e-mail: smmelnichuk@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7270-040X>

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ, ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПРИВАТНОГО ПРАВА: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

У статті проаналізовано питання конституційної скарги в механізмі захисту прав фізичних осіб, юридичних осіб приватного права. З'ясовано, що в Україні запроваджена модель неповної нормативної конституційної скарги, з обмеженим предметом оскарження при наявності конституційно визначених критеріїв її допустимості, що обмежує ініціювання питання щодо перевірки підзаконного нормативного

акта. Встановлено, що рішення Конституційного Суду України за результатами розгляду конституційної скарги мають важливе загальнодержавне значення, з огляду на їх превентивну дію, формування юридичних позицій щодо тлумачення в системному зв'язку конституційних норм, принципів права. Як індивідуалізований засіб захисту прав для фізичних осіб, юридичних осіб приватного права, конституційна скарга має практичну значущість лише з позиції «фільтру» перед зверненням до Європейського суду з прав людини, оскільки не забезпечує перегляду остаточного судового рішення за умови його виконання, з огляду на відсутність для рішень Конституційного Суду України за конституційними скаргами зворотної дії в часі.

Виявлено, що, вирішуючи порушені в конституційній скарзі питання, Конституційний Суд України враховує практику тлумачення і застосування міжнародних договорів Європейським судом з прав людини, який за роки практики сформулював певні стандарти ефективності конституційної скарги, які піддаються розвитку й застосовуються до питання, чи є національні засоби правового захисту ефективними з погляду статті 13 Конвенції.

З'ясовано, що проблемні питання функціонування інституту конституційної скарги лежать в площині взаємодії між органами законодавчої влади, судами загальної юрисдикції та конституційним Судом України, підвищення рівня професійних знань адвокатів щодо алгоритмів складання, подання конституційних скарг.

Ключові слова: механізм захисту прав і свобод, конституційна скарга, фізичні особи, юридичні особи приватного права, суб'єкт права на конституційну скаргу, неконституційність закону, Конституційний Суд України, Європейський суд з прав людини, стандарти ефективності конституційної скарги.

Постановка проблеми. Права фізичних та юридичних осіб приватного права відображені в міжнародних документах, які є стандартами в цій сфері та закріплені в низці вітчизняних нормативно-правових актах. Сукупно вони опосередковують механізм захисту таких прав, елементом якого виступає й інститут конституційної скарги.

Цей спосіб захисту прав фізичних осіб та юридичних осіб приватного права є новелою вітчизняного законодавства, оскільки був введений в обіг та функціонує з часу внесення змін до Конституції України (2016) та прийняття Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 року. Попри позитивність його запровадження (є інструментом не тільки захисту прав, але й виявлення недосконалості законів чи окремих їх положень), нині наявна велика кількість відмов за конституційними скаргами, що пов'язано насамперед зі складним механізмом її подання, адже більше ніж половина конституційних скарг повернуто суб'єктам права на конституційну скаргу саме через невідповідність формальним ознакам, у тому числі й критеріям прийнятності конституційної скарги, що регламентовані в Законі України «Про Конституційний Суд України».

Окрім зазначеного, проблемними залишаються й інші питання, наприклад: взаємодії Конституційного Суду України із судами загальної юрисдикції у контексті розгляду справ останніми за виключними обставинами через встановлену в конституційному провадженню неконституційність закону застосованого судом в остаточному рішенні; зупинення на час розгляду конституційної скарги провадження судами загальної юрисдикції та інші.

Тож усе це ставить під сумнів дієвість конституційної скарги, актуалізує аналіз теорії та практики функціонування інституту конституційної скарги, виявлення його ролі в механізмі захисту і відновлення конституційних прав фізичних осіб, юридичних осіб приватного права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання конституційної скарги не нові для вітчизняної науки, оскільки досліджувалися ще задовго до її нормативного закріплення в працях, зокрема, М. Гецько, М. Гультая, Н. Мішиної, О. Петришина та інших. А результати її запровадження обумовили значну увагу не тільки з боку практиків, але й теоретиків. Здебільшого в сучасній юридичній літературі розглядаються питання щодо реалізації конституційної скарги (О. Щербанюк, 2020), порівняльного аналізу аспектів конституційної скарги (Г. Зубенко, 2017), ефективності конституційної скарги як засобу правового захисту в аспекті новел практики Європейського суду з прав людини (В. Городовенко, 2019; Плескач, 2020), особливостей реалізації права на конституційну скаргу (В. Берч, Д. Белов, Ю. Бисага, 2023). Однак інститут конституційної скарги не розглядався в контексті механізму захисту прав фізичних осіб, юридичних осіб приватного права.

Формулювання цілей. Мета цієї роботи полягає в з'ясуванні ролі конституційної скарги в механізмі захисту прав фізичних осіб, юридичних осіб приватного права, проблем функціонування інституту конституційної скарги, а також у формулюванні пропозицій щодо його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. У сучасний період механізм захисту прав фізичних осіб, юридичних осіб приватного права опосередкований конструкцією, яка формувалася під дією численних міжнародних стандартів у сфері прав людини і дістала своє закріплення на конституційному рівні та конкретизована в законах [1, с. 30]. Інститут конституційної скарги виступає важливим елементом цього механізму, має не тільки індивідуальне, але загальнодержавне значення, є балансом у сфері взаємної відповідальності людини та держави, адже в конституційних положеннях (ст. 3) закріплено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність і головним обов'язком якої є утвердження і забезпечення прав і свобод людини; гарантовано право на судовий захист, що витлумачено як «обов'язок держави в особі органу законодавчої влади запровадити юридичний механізм реалізації права особи на судовий захист, зокрема в ділянці судового захисту прав і свобод особи у сфері відносин за публічним правом, який має забезпечувати дієвість права особи на судовий захист, що виявляється в запровадженні законом процесуальних можливостей для реального захисту та поновлення порушених прав і свобод особи, особливо в ситуації, коли це порушення спричинено рішеннями, діями або бездіяльністю органів публічної влади, їх посадових і службових осіб» [2].

У конституційних положеннях закріплено й право на звернення із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з метою захисту конституційних прав (ч. 3 ст. 55), що деталізовано в ст. 151-1, відповідно до якої Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України

(конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, котра вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано [3].

Закон України «Про Конституційний Суд України» регламентує поняття конституційної скарги, визначає суб'єктів права на звернення із конституційною скаргою до Конституційного Суду України, підстави й порядок звернення, встановлює формальні вимоги до конституційної скарги, фіксує процесуальні положення конституційного провадження за конституційною скаргою. Однак достатня, на перший погляд, регламентація інституту конституційної скарги не корелює з очікуваними суспільства від його функціонування.

У юридичній літературі з приводу запровадження інституту конституційної скарги висловлюються полярні погляди. Так низка авторів вважає, що запровадження інституту конституційної скарги є значним здобутком для системи захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні [4, с. 158], оскільки вона виступає гарантією прав та свобод людини і громадянина, гарантією розвитку демократії на конституційних засадах, компонентом верховенства права у вигляді забезпечення втілення в законодавстві принципів права, механізмом судового захисту і засобом впливу на якість чинного законодавства [5, с. 101], а також однією із форм громадського контролю за владою, який дасть змогу громадянину бути не тільки спостерігачем, але й активним учасником формування правової політики держави й новим поштовхом у розвитку доктрини механізму її реалізації; важливою гарантією в механізмі судового захисту основних прав і свобод людини та громадянина, що сприятиме зміцненню демократії та громадянського суспільства [6, с. 241].

Попри це, спостерігаються позиції щодо формалізованих недоліків, які негативно впливають на реалізацію конституційної скарги. Зокрема зазначається, що функціонування «нормативної» моделі конституційної скарги в Україні знижує її реальну спроможність забезпечити захист та відновлення основоположних прав і свобод особи, а реальність успіху конституційної скарги є питанням не тільки кожної конкретної ситуації, але й належної реакції державного органу на ухвалення таких рішень, яка зумовлює їх безперешкодне, вчасне, повне виконання [7, с. 123-124], і без впровадження реально дієвого інституту конституційної скарги неможливо системно забезпечити верховенство Конституції України та гарантувати становлення конституціоналізму [5, с. 101], тому перед Конституційним Судом України постає завдання з напрацювання практики розгляду конституційних скарг на основі сучасних концептуальних підходів та принципів, усталених у демократичних країнах, та переведення їх із категорії декларативних, таких, що не сприймаються як практичні, у категорію реальних принципів поваги до гідності особи, яка має бути передусім захищена через інструмент конституційної скарги [4, с. 158].

Аналізуючи практику діяльності Конституційного Суду України, спостерігаються позитивні результати, з огляду на які можна говорити про ефективність конституційної скарги не тільки як індивідуалізованого процесуального

засобу захисту прав фізичних осіб, юридичних осіб приватного права. Рішення Конституційного Суду України за результатами розгляду конституційної скарги мають важливе загальнодержавне значення, яке криється в очищенні системи законодавства від неконституційного нормативно-правового матеріалу та формування юридичних позицій щодо тлумачення в системному зв'язку конституційних норм.

Так, наприклад, за результатами конституційного провадження в справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частини першої статті 294, частини шостої статті 383 Кодексу адміністративного судочинства України (щодо рівноправності сторін під час судового контролю за виконанням судового рішення) було визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), приписи частини першої статті 294, частини шостої статті 383 Кодексу адміністративного судочинства України в тім, що вони унеможливають апеляційне оскарження ухвали суду про залишення без задоволення заяви, поданої порядком статті 383 Кодексу адміністративного судочинства України й, з огляду на це, втратили чинність із дня ухвалення цього Рішення [2]. А Рішенням Другого сенату Конституційного Суду України від 14.02.2024 № v001p710-24 у справі за конституційною скаргою Приватного підприємства «Генеральний будівельний менеджмент» про відповідність Конституції України (конституційність) пункту 2 частини другої, частини третьої статті 321 Господарського процесуального кодексу України (щодо гарантування захисту прав і свобод особи за рішенням Європейського суду з прав людини) пункт 2 частини другої, частину третю статті 321 Господарського процесуального кодексу України визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), у тім, що вони унеможливають: 1) подання заяв про перегляд судового рішення у зв'язку з ухваленням Європейським судом із прав людини рішення після десяти років із дня набрання законної сили рішенням національного суду; 2) поновлення строку судом на подання заяви про перегляд рішення національного суду та втратили чинність через шість місяців із дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення [8]. І такі приклади непоодинокі, тому з цього кута зору можна стверджувати, що конституційна скарга є ефективним засобом механізму захисту прав фізичних осіб, юридичних осіб приватного права й формування правової системи сучасної України загалом.

Конституційні та законодавчі положення в Україні опосередковують модель неповної нормативної конституційної скарги з обмеженням предметом оскарження при наявності конституційно визначених критеріїв її допустимості. За цих умов суб'єкт права на конституційну скаргу не може ініціювати питання щодо перевірки підзаконного нормативного акта. Натомість в інших державах запроваджено специфічні моделі конституційної скарги, що пов'язано з суб'єктами, предметом, умовами. Відповідно, як зазначає Ю. П'єцко, розрізняють такі моделі конституційної скарги: публічна скарга (*actio popularis*), квазіпублічна скарга (*quasi actio popularis*), індивідуальна пропозиція, процедура *amparo*,

конституційне звернення, яке, по суті, виконує функцію нормативної конституційної скарги, нормативна і повна конституційні скарги та інші нетрадиційні їх види [9, с. 105].

З приводу обраної моделі ведуться дискусії. Однак, як слушно зазначає С. Різник, у нинішніх реаліях функціонування інституту конституційної скарги є недоречними дискусії щодо того, яка її форма є ефективнішою, – повна чи нормативна, оскільки можливість оскаржити до Конституційного Суду України лише відповідність певного нормативно-правового акта Конституції України свідчить про те, що суб'єкт права на конституційну скаргу та предмет конституційного контролю в Україні є значно вузьким, аніж в інших країнах, у яких функціонує нормативна модель конституційної скарги [10, с. 416-417].

Водночас твердження про те, що інша модель є ефективнішою в порівнянні з вітчизняною не має належного підґрунтя. У дискусії щодо запровадженої моделі конституційної скарги як способу захисту прав фізичних осіб, юридичних осіб приватного права варто брати до уваги його ефективність, яка визначається реальною спроможністю конституційної скарги забезпечити захист та відновлення основоположних прав і свобод суб'єкта права на конституційну скаргу. Нині багато справедливих нарікань щодо неналежного виконання рішень конституційного Суду у справах за конституційними скаргами, відсутності ретроспективної дії його рішень, повернення конституційних скарг суб'єктам права на конституційну скаргу через невідповідність формальним критеріям та іншого. Однак це не питання ефективності конституційної скарги як елемента механізму захисту прав фізичних осіб, юридичних осіб приватного права, а системності законодавства, професійних знань адвокатів щодо алгоритмів складання, подання конституційних скарг, суб'єктів права на конституційну скаргу. Конституційна скарга є складним інструментом й одночасно важливим у діяльності адвоката, застосування якого потребує спеціальних навичок та узгодженого законодавства.

При тому варто вважати позитивним аспектом превентивний захист конституційних прав і свобод (наприклад, Рішенням Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Хліпальської В. В. було визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення ч. 2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року № 1404-VIII зі змінами та інші), адже для рішень Конституційного Суду України за конституційними скаргами зворотна дія у часі за будь-яких обставин не передбачена, тому вони змінюють законодавче регулювання лише для праводіносин, що матимуть місце з дати ухвалення рішення.

Не менш важливим є й те, що, вирішуючи порушені в конституційній скарзі питання, Конституційний Суд України враховує приписи чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та практику тлумачення і застосування цих договорів міжнародними органами, юрисдикцію яких визнала Україна, зокрема Європейським судом з прав людини.

Так, наприклад, у Рішенні Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Хліпальської В. В. було враховано правові позиції Європейського суду з прав людини, викладені в § 43 рішення у справі «Shmalko v. Ukraine» від 20 липня 2004 року, § 84 рішення у справі «Fuklev v. Ukraine» від 7 червня 2005 року, § 64 та § 65 рішення в справі «Apostol v. Georgia» від 28 листопада 2006 року, §§ 46, 51, 54 рішення в справі «Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine» від 15 жовтня 2009 року [11].

А в позиціях Європейського суду з прав людини за роки практики сформульовано певні стандарти ефективності конституційної скарги, які піддаються розвитку і не є сталими. Варто зауважити, що більшість таких стандартів відтворені в загальних принципах Керівництва з належної практики щодо національних засобів правового захисту (від 18 вересня 2013 року), які застосовуються до питання, чи є національні засоби правового захисту ефективними з погляду статті 13 Конвенції, де зазначається, що кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб правового захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження [12; 13].

Аналіз практики Європейського суду з прав людини (Справа «Полях та інші проти України», справа «Apostol v. Georgia», «Mendrei v. Hungary» та інші) свідчить, що «раніше сформульовані ним стандарти ефективності конституційної скарги в аспекті їх цілісного уявлення про таку ефективність набувають іншого забарвлення за рахунок зміщення акценту на пріоритетність принципу субсидіарності. Ефективність конституційної скарги Європейський суд з прав людини обґрунтовує не її реальним успіхом, як раніше, а потенційним, наголошуючи на «ймовірності» розумної перспективи успіху конституційної скарги та розуміючи компенсацію за успішною конституційною скаргою як «ймовірність» усунення порушень права внаслідок лише скасування положень неконституційного закону [7, с. 127]. Автор вважає, що Європейський суд з прав людини фактично перекладає тягар доказування щодо доведення вичерпаності такого засобу правового захисту, як конституційна скарга, з держави на заявника. І такі новели в практиці Європейського суду з прав людини, на його думку, засвідчують визнання на міжнародному рівні не лише специфіки конституційного судочинства та особливої природи інституту конституційної скарги, а й поступової трансформації ролі конституційних судів у домінуючу в національних механізмах захисту основоположних прав і свобод особи за допомогою вказаного інституту.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що інститут конституційної скарги є важливим, новим та складним юридичним інструментом субсидіарного та виключного характеру в механізмі захисту прав фізичних осіб, юридичних осіб приватного права. Його роль корелює з ефективністю.

Зaproвадження конституційної скарги суттєво вплинуло на практику Конституційного Суду України та систему цінностей у сфері захисту прав і свобод. Водночас нині спостерігається публічний ефект конституційної скарги (рі-

шення Конституційного Суду України мають перспективну дію, якісно впливають на систему законів), а не практична значущість для суб'єкта права на конституційну скаргу в силу неузгодженості механізму реалізації рішень Конституційного Суду України за конституційними скаргами в площині забезпечення дійсного перегляду остаточного судового рішення.

Розв'язання окреслених у цій роботі проблемних питань, як видається, обмежено функціональною взаємодією органів держави, а саме Верховної ради України, Верховного суду та Конституційного Суду України. Від об'єднання їх зусиль залежить функціональність механізму захисту прав фізичних осіб та юридичних осіб приватного права, виконання конституційного обов'язку державою Україна загалом. Саме питання такої взаємодії є актуальним для послідовних наукових розвідок.

Використані джерела:

1. Мельничук С. М. Механізм захисту прав людини і громадянина: проблеми функціонування. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка*. 2023. Вип. 4 (104). С. 24-34. DOI : <https://doi.org/10.33766/2786-9156.104.24-34>.
2. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України від 01.03.2023 р. № 2-р(П)/2023у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо [...]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-23#n43>.
3. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>. (дата звернення: 04.03.2024)
4. Совгіря О. Конституційна скарга як спосіб захисту конституційних прав та свобод осіб у податкових правовідносинах. *Право України*. 2018. № 12. С. 148-162. DOI : <https://doi.org/10.33498/louu-2018-12-148>.
5. Подорожна Т. С., Білоскурська О. В. Конституційна скарга як форма судового захисту прав людини в Україні. *Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2019. Вип. 1 (41). С. 97-101. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.1\(41\).194750](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.1(41).194750).
6. Остапенко В. В. Конституційна скарга у механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Форум права*. 2016. № 4. С. 240-251. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=iS&_S21P03=FILE=&_S21STR=FP_index.
7. Городовенко В. Ефективність конституційної скарги як засобу правового захисту в аспекті новел практики Європейського суду з прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2019. № 6. С. 118-127. URL : <https://ccu.gov.ua/library/efektyvnist-kon-stytucijnoyi-skargy-yak-zasobu-pravovogo-zahystu-v-aspekti-novel-praktyky>.
8. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України від 14.02.2024 № v001p710-24 у справі за конституційною скаргою Приватного підприємства «Генеральний будівельний менеджмент» про [...]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-24#Text>.
9. П'єцко Ю. Є. Конституційна скарга в Україні та країнах-членах Європейського Союзу: порівняльний аспект. *Юридичний вісник*. 2021. № 3 (60). С. 103-109. URL : <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/53531>.

10. Різник С. В. Конституційність нормативно-правових актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 542 с.

11. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України від 15.05.2019 № v002p710-19 у справі за конституційною скаргою Хліпальської В. В. щодо [...]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19#Text>.

12. Керівництво з належної практики щодо національних засобів правового захисту (ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи 18 вересня 2013 року). С. 47. URL : <https://rm.coe.int/k-/1680695aab>. (дата звернення: 04.03.2024)

13. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Конвенція, міжнародний документ від 04.11.1950 № 995_004. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004/stru#Stru. (дата звернення: 04.03.2024)

References:

1. Melnychuk, S. M. (2023) Mekhanizm zakhystu prav liudyny i hromadianyna: problemy funktsionuvannia. *Visnyk Luhanskoho navchalno-naukovoho instytutu imeni E.O. Didorenka - Bulletin of the Luhansk Educational and Scientific Institute named after E.O. Didorenko, 4(104), 24-34.* [in Ukrainian].

2. Rishennia Druhoho senatu Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 01.03.2023 r. № 2-r(II)/2023u spravi za konstytutsiinoiu skarhoiu Pleskacha Viacheslava Yuriiovycha shchodo [...]. (2023) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-23#n43>. [in Ukrainian].

3. Konstytutsiia Ukrainy: Konstytutsiia, Zakon vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. (1996) N. p. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>. [in Ukrainian].

4. Sovhyria, O. (2018) Konstytutsiina skarha yak sposib zakhystu konstytutsiinykh prav ta svobod osib u podatkovykh pravovidnosynakh. *Pravo Ukrainy - Law of Ukraine, 12, 148-162.* DOI : <https://doi.org/10.33498/louu-2018-12-148>. [in Ukrainian].

5. Podorozhna, T. S., Biloskurska, O. V. (2019) Konstytutsiina skarha yak forma sudovoho zakhystu prav liudyny v Ukraini. *Visnyk natsionalnogo tekhnichnogo universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo - Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute", 1 (41), 97-101.* DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.1\(41\).194750](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.1(41).194750). [in Ukrainian].

6. Ostapenko, V. V. (2016) Konstytutsiina skarha u mekhanizmi zakhystu prav i svobod liudyny i hromadianyna. *Forum prava - Law forum, 4, 240-251.* URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=FP_index. [in Ukrainian].

7. Horodovenko, V. (2019) Efektyvnist konstytutsiinoi skarhy yak zasobu pravovoho zakhystu v aspekti novel praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy - Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine, 6, 118-127.* URL: <https://ccu.gov.ua/library/efektyvnist-konstytutsiynoyi-skarhy-yak-zasobu-pravovogo-zahystu-v-aspekti-novel-praktyky>. [in Ukrainian].

8. Rishennia Druhoho senatu Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 14.02.2024 № v001p710-24 u spravi za konstytutsiinoiu skarhoiu Pryvatnoho pidprijemstva «Heneralnyi budivelniyi menedzhment» pro [...]. (2024) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-24#Text>. [in Ukrainian].

9. Pietsko, Yu. Ye. (2021) Konstytutsiina skarha v Ukraini ta krainakh-chlenakh Yevropeiskoho Soiuzu: porivnialnyi aspekt. *Yurydychnyi visnyk - Legal Bulletin*, 3 (60), 103-109. URL : <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/53531>. [in Ukrainian].

10. Riznyk, S. V. (2020) Konstytutsiinist normatyvno-pravovykh aktiv: tutnist, metodolohiia otsiniuvannia ta systema zabezpechennia v Ukraini: monohrafiia. Lviv: LNU imeni Ivana Franka. [in Ukrainian].

11. Rishennia Druhoho senatu Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 15.05.2019 № v002p710-19u spravi za konstytutsiinoiniu skarhoiu Khlipalskoi V.V. shchodo [...].(2019) N. p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19#Text>. [in Ukrainian].

12. Kerivnytstvo z nalezhnoi praktyky shchodo natsionalnykh zasobiv pravovoho zakhystu (ukhvaleno Komitetom Ministriv Rady Yevropy 18 veresnia 2013 roku), 47. (2013) N. p. URL : <https://rm.coe.int/k-/1680695aab>. [in Ukrainian].

13. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod (z protokolamy) (Yevropeiska konventsiiia z prav liudyny): Konventsiiia, mizhnarodnyi dokument vid 04.11.1950 № 995_004. (1950) N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004/stru#Stru. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.03.2024

Melnychuk S., Professor of the Department of Justice of the Luhansk Educational and Scientific Institute named after E.O. Didorenko Donetsk State University of Internal Affairs (Kropyvnytskyi, Ukraine)

CONSTITUTIONAL COMPLAINT IN THE MECHANISM FOR THE PROTECTION OF THE RIGHTS OF INDIVIDUALS AND LEGAL ENTITIES UNDER PRIVATE LAW: ISSUES OF THEORY AND PRACTICE

The article analyzes the issue of a constitutional complaint in the mechanism of protection of the rights of individuals and legal entities under private law. It has been found that Ukraine has implemented a model of an incomplete normative constitutional complaint, with a limited subject of appeal in the presence of constitutionally defined criteria for its admissibility, which limits the initiation of the issue of checking a subordinate regulatory act. It has been established that the decisions of the Constitutional Court of Ukraine based on the results of consideration of a constitutional complaint have important national significance, given their preventive effect, the formation of legal positions regarding the interpretation of constitutional norms and principles of law in a systemic connection. As an individualized means of protection of rights for natural persons, legal entities under private law, a constitutional appeal has practical significance only from the position of a "filter" before applying to the European Court of Human Rights, as it does not ensure a review of the final court decision, subject to its implementation, given the absence of decisions of the Constitutional Court of Ukraine on constitutional complaints of retroactive effect in time.

It was revealed that when deciding the issues raised in the constitutional complaint, the Constitutional Court of Ukraine takes into account the practice of interpretation and application of international treaties by the European Court of Human Rights, which over the years of practice formulated certain standards of the effectiveness of the constitutional complaint, which are subject to development and are applied to the question of whether

there are national means of legal protection effective from the point of view of Article 13 of the Convention.

It was found that the problematic issues of the functioning of the institute of constitutional complaints lie in the sphere of interaction between the bodies of legislative power, courts of general jurisdiction and the Constitutional Court of Ukraine, increasing the level of professional knowledge of lawyers regarding the algorithms of drafting and filing constitutional complaints.

Keywords: the mechanism for the protection of rights and freedoms, a constitutional complaint, natural persons, legal entities under private law, the subject of the right to a constitutional complaint, the unconstitutionality of the law, the Constitutional Court of Ukraine, the European Court of Human Rights, standards of the effectiveness of a constitutional complaint.